

13. BÖLÜM

III. Ur Dönemi ve Eserleri

III. UR DÖNEMİ VE ESERLERİ

Üçüncü Ur Hanedanı

UR-NAMMU
2112-2095

ŞULGİ
2094-2047

Ennirgalanna
Ur baş rahibesi

AMAR-SİN
2046-2038

ŞU-SİN
2037-2029

Ennirzianna
Ur baş rahibesi

İBBİ-SİN
2028-2004

EĞİTİM AMAÇLI OLUP KULLANIM HAKKI SAKLIDIR

III. Ur imparatorluğu Sumer Akkat bölgesindeki 23 kentten oluşuyordu.

Bu kentlerin yönetimi kral tarafından atanan askeri ve sivil valiler tarafından gerçekleştiriliyordu

Aylık olarak ödenen verginin adı *bala* idi.

Kuzey ve doğuda kalan bölgelerdeki çok sayıdaki yerleşme *gun mada* (hayvan) vergisi ödemek zorunda olan subayların kontrolündeydi

Bu bölgeler dışındaki yerel devletlerle hanedan evlilikleri ya da antlaşmalar yapılırdı.

UR KENTİNİN COĞRAFİ KONUMU

Bu sülale ile birlikte yeni bir dönem başlamaktadır. Bu dönem Klasik Sumer, Yeni Sumer Dönemi veya rönesans dönemi olarak adlandırılır. Urnammu ilk kralıdır. Bu dönem ile birlikte birçok yenilik mevcuttur. Eğitim ve öğretim uygulamalarında önemli girişimler var. Tablet evleri-okullar açılmış. Tablet evi = E.DUB.BA. Matematik, astronomi alanlarında da eğitim yapılmaktadır. Bu döneme ait ticari, ekonomik ve sosyal içerikli çok sayıda belge bulunmuştur. Kraların inşaat faaliyetlerini gösteren belgeler, valilere, komutanlara gönderilen emir mektupları da mevcuttur. İnşaat belgerinde yer alan yıl isimleri tarihlendirme açısından büyük önem taşımaktadır. Urnammu yeni kanunlar çıkarmış, hukuki düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Fakat bu tür belgelerden ele geçen çok azdır. Sadece birkaç kanun maddesi ile prolog bilinmektedir. Bu prolog önemli bilgiler vermektedir. Prologda ilkin dünyanın yaratılışından, Sumer ülkesinin ve Ur şehrinin kaderini tayin edildikten sonra, Ur kenti tanrısı Nannar'ın kendisini Ur Kralı seçtiğini, yine tanrıdan aldığı güç ile Lagaş Ensi'si Namnahani'yi savaşta öldürdüğünü anlatır.

Daha sonra dul ve yetimlerin hakkını bu kanunlarla koruyacağını, fakirlerin zenginlere kul olmayacağını belirtir. Bu kanunlarda daha modern bir hukuk anlayışı hakimdir. Yaralama olaylarında para cezaları verilmekte, Samilerde görülen kısasa kısas prensibi yer almamaktadır. Bu özellikler daha önceki Urukagina'nın reformlarını ve kanunlarını bize tekrar hatırlatmaktadır. Urukagina'nın reformlarını içeren metin üçü oval, biri konik dört kil belge üzerinde yer almaktadır. Tümü Fransızların 1878'de Lagaş'ta yaptıkları kazılarda bulunmuştur. Bunların ilk incelemesi ve çevirisi çiviyazısı uzmanı François Thureau-Dangin tarafından yapılmıştır. Kramer tarafından yayınlanan çevirileri ise Arno Poebel'den alınmıştır. 1943 yılına kadar bilinen en eski kanun kitabının M.Ö.1750 yıllarında başa geçen Hammurabi'ye ait olduğu biliniyordu. 1947 yılında Hammurabi'den 150 yıl önce yaşamış, kral Lipit-İştar'a ait bir başka kanun kitabı bulundu.

Bu tablet Sumerce çivi yazısı ile yazılmıştı. 1948 yılında Irak Müzesi tarafından Harmal'da yapılan kazılarda bulunan iki tabletin bulunduğu açıklandı. Bunlar A.Goetze tarafından kopya edilerek, yayınlandı. Bu tablette Bilalama adlı bir kraldan söz edilmekte olup, maddeler Samice yazılmıştır. Bu kral da Libit İştar'dan yaklaşık 70 yıl önce yaşamış olmalıdır. Urnammu tableti Kramer tarafından 1952'de okunmuştur. Urnammu Hamurabi'den 300 yıl kadar önce yaşamıştır. Tablet İstanbul Arkeoloji Müzeleri tablet koleksiyonundadır. Nippur tablet grubu grubu içindedir.

III.Ur'un ilk kralı Urnammu daha önce Uruk Kralı Utuhengal'e bağlı Ur Valisi idi. Adı geçen Uruk Kralı'na isyan ederek Ur kentinin bağımsızlığını kazandırmıştır. Önemli bir belgesi mevcuttur. Kadastro ile ilgili bu tabletinde birçok kentin envanteri çıkarılmaktadır. Burada, ayrıca sınırlar mabetler, kanallar, ırmaklara göre belirtilmiştir. Verilen isimler tam olarak lokalize edilememekle birlikte, haimiyetinin geniş bir alan yayılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgenin en azından, Kuzey Irak'tan Basra Körfezi'ne kadar yayılım gösterdiği belirgindir.

Urnammu döneminin en önemli eserlerinden bir tanesi Ur zigguratıdır. Ziggurat, Ur kentinde Ay Tanrısı Nannar'ın mbedi yanında yer almaktadır. Mabet restore edilmiş durumdadır. Ayrıca, Uruk, Nippu, Eridu, Adap ve Larsa şehirlerinde de Urnammu mabetler yaptırmıştır. Diğer bir eser ise Urnammu stelidir. II. Ur Dönemi tasvir sanatı açısından önemlidir. Urnammu iktidarda 18 yıl kalmıştır. Daha sonra yerine oğlu Şulgi geçti.

Şulgi III. Ur sülalesinin ikinci kralıdır. 46 yıl hüküm sürmüştür. En önemli, büyük icraatlar yapmış, tanımış bir kraldı. Teşkilatlanmaya önem vermiş, babasının kurduğu sistemi desteklemiştir. Akat'ta olduğu gibi krallık sistemini tanrılaştırmıştır. Döneminde III. Ur devleti batıda Akdeniz, doğuda Suza, Kuzey'de Asur, güneyde Basra Körfezi sınırlarına ulaşmıştı. Bu topraklar eyaletlere bölünerek yönetiliyordu. Her eyaletin başında bir Ensi vardı. Küçük kentlerin başında Rabianum'lar bulunmaktaydı. Köylerde ise Hazzanu'lar vardı. Tümünün yönetimi ve atanması krala bağlı ve onun elinde idi. İdari alanın yanısıra, ekonomik alanda da reformlar yapmış, yeni bir hacim ölçü birimi ortaya koymuştur. Takvim sistemini de değiştirmiştir.

Babsının başlattığı zigguratı tamamlayarak, basına bir mezar anıt inşa ettirmiştir. Şulgi'nin oğulları tarafından öldürüldüğü düşünülmektedir. Şulgi'nin halefi Amarsin'in halefi Gibilsin olmuştur.

Gimilsin dönemindeki en önemli olay Martu Duvarı denilen bir setin yapılmasıdır. Duvar Martulardan korunmak amacı ile inşa edilmiştir. Oğlu İbbisin başa geçer. Tahtta çıkışının 3.senesinde huzursuzluklar başlar. Devlet çökmenin eşiğine gelmiştir. Erhanedanlardan beri görülen bölgecilik anlayışı, merkezi sistemde bir zayıflama sonucunda kentlerin isyan etme eylemi devletin dağılmasında önemli etkenlerden birisidir. Ayrıca, Amurru kökenli insanların bölgeye gelmesi ve ekonomik yaşama yeni insan yükünün eklenmesi diğer bir etkendir. Böylece bölgede Sumerliler ve Akatlılara bir de Amurrulular katılmıştır.

Kentlerde isyanlar başlar. 3.senesinde Eşnunna valisi isyan eder. Bir sene sonra Elam bağımsızlığını ilan eder. 5. Senesinde Lagaş, 2 sene sonra Umma ve Nippur isyanları bunları takip eder. Bu dönemde ülkede ekonomik kriz var. Fiatlar en üst seviyede. 10 senesinde İsin valisi İşbiera, daha sonra Asur ve Babil valileri isyan ettiler. 25. Yılında Elam orduları Ur’u ele geçirir ve yağmalar.Ur kenti, Sumerin kalesi artık yıkılmıştır. Bundan sonra Sumerliler bir daha üstünlük sağlayamazlar. Artık Sumer üllkesinde Akatça okunuyor ve yazılıyordu. Ur’un yıkılması o dönemde oldukça önemliydi. Zira bu olay daha sonraki belgelerde yıl ismi olarak kullanılmıştır. Bu yıkımdan sonra Amurru kabilelerinin karşısında artık hiçbir engel kalmamıştı. Bu olaydan yarar sağlayan diğer ülke Elam’dır. Ur’un yıkılması ardından ağıtlar yakılmış, bunlar metinlere geçirilmiştir. Sumer ve Ur’un yıkılışı için ağıttan bir satır şöyledir: “Onun (Ur’un) etrafını çeviren surlar boyunca ağıtlar yakıldı”.

Sumerin çökmesinde de büyük etken olan Amurrular hakkında bir Eşnunna belgesi bilgi vermektedir: “İbbi-Sin’in toprakları Martular tarafından çöl haline getirildi”. Amurruların ya da Martuların kendilerine ait bir yazıları yoktu. Girdikleri kültürlerin yazısını kullanıyorlardı. Erhanedan III’e ait bir belgede Martu kelimesinin batı anlamına geldiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Sumer belgelerinde Martu bir rüzgar adı olarak geçmektedir. Martu terimi daha sonra bu kavime ad olarak verilmiştir. İbbi-Sin döneminde bir sene ismi “Ur Kralı İbbi-Sin’in, eskiden beri şehir bilmeyen Martuları büyük bir kuvvetle yendiği sene” olarak geçmektedir. Babilliler de Martulara “Amarrum” demekteydiler.

Akad Kralı Başar dağlarındaki Amurrulara karşı savaştığını söyler. Bu dağlar Fırat yakınlarındaki Cebel Bişri dağları olmalıdır. Martuların vatanının Y.Dicle ile Zağros Dağları arasındaki bölge olduğu düşünülmektedir. Mezopotamya'ya birçok kabile halinde yerleşmişlerdi. Uruk ve evresi Amanum kabilesinin eline geçmişti. Bir grup ise, daha sonra Asur bölgesindeki Hurrilerle karışarak Asurluları oluşturmuştur. Amurrular göçebe kökenli insanlardı. Belirli bir yerleşime sahip olmayıp, kentlerde çeşitli işlerde çalışır veya ücretli askerlik yaparlardı. M..III.bin civarında kentlere gelmeye başladılar. M..III.bin yılın sonlarındaki büyük gleri sonunda yönetimler ellerine geçmiştir. Bu arada Amurru kökenli krallar ve yöneticiler de mevcuttu. Tel Brak, Karkamış, Yamhad kentlerinde Amurru sülaleleri kurulmuş olup, bunlar geçiş dönemi boyunca birbirleriyle savaşmışlardı. Amurrular M..II.bin Mezopotamyasına büyük etki yapmışlardır. III.Ur devletinin yıkılmasından sonra bir ara dönem oluşmuş, merkezi bir yönetim gerçekleşmemiştir. Bu dönem 200 yıl kadar devam etmiştir. Bu ara dönemde İsin ve Larsa şehirleri bir etkinlik göstererek, bu ara safhaya İsin-Larsa Dönemi adı verilmesine neden olmuşlardır.

Eannatum Boulder

EĞİTİM AMAÇLI OLUP KULLANIM HAKKI SAKLIDIR

Lapis lazuli kolye tanesi

Mari, Ur Hazinesi

Sekiz yüzeyli

Meskelamdug oğlu, Ur Kralı Mesanepada...

Tanrıçaya adanmış isim silik

EĞİTİM AMAÇLI GRUP KULLANIM HAKKI SIKLIDIR